

מנחות פז

משה שווערד

1. חידושי הרשב"א על מנחות דף פו/ב

ולא ממה שנזרע ביניהם. ק"ל הא תינת גבי שמן דתני ולא ממה שנזרע ביניהם אבל גבי יין קשיא דתיפוק לי דהוי כלאים בכרם ואסור היין, ואע"ג דקי"ל כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ה"מ למילקי אבל מ"מ נאסר בלא מפולת יד כדאמרינן גבי המעביר עצ"ן נקוב בכרם בפ' כל שעה (פסחים כה, ב). ובכמה מקומות וכן המסכך גפנו בב"ק (ק, א) ואין לומר דמיירי הכא בשל כותי, דז"א חדא דשל ישראל הוא ועוד דבכותי נמי אסירי שהרי אפ"י בחוצה לארץ גזור בהו רבנן. אלא [1] נ"ל דמיירי שנזרע ביניהם בשיעור הרחקה שהצריכו חכמים לזרוע ביניהם שיש ביניהם י"ו אמה כדי עבודת הכרם כדאמרינן בפ' קרחת הכרם גבי מעשה בצלמון, ומ"מ נראה דוחק לומר כן מפני שפירש"י לעיל גבי שמן הטעם מפני שהזרעים מכחישין הזיתים, וכאן אם יהיה ביניהם שיעור הרחקה איך יכחישו הגפנים. ושמא אפ"י דלא ינקי שמא מכחישי. [2] אי נמי מיירי בשאר זרעים ואינם חטה ושעורה. ואע"ג דמשמע דגם שאר זרעים בכרם אסירי נראה דדוקא לזרוע לכתחלה אבל אם זרעו שרי, כדאמרינן בשבת (קלט, א) על בני בשכר מהו לזרוע כשיתא בכרמא וקאמר רב משרשיא יהיב פרוטה לתינוק כותי זרע להו:

• ספר איזהו מקומן

אין מביאין לא מבית הזבלים וכו' ולא ממה שנזרע ביניהם ואם הביא כשר - הקשה המיוחס לרשב"א היכי קתני דאם הביא כשר, דהתינת במתני' לעיל פה: גבי שמן, אבל לגבי יין קשיא דהוי כלאים בכרם, ואין לומר דמיירי בכרם דנוכרי - עי"ש בדבריו.

ומסיק לישב כגון שנזרע בשיעור הרחקה כדין ואפילו הכי י"ל דמכחישין הגפנים, או י"ל דמיירי בשאר זרעים שאינם חיטה ושעורה, ואף דאסור לזרוען לכתחילה מ"מ אם זרע שרי. וע"ע מנחה טהורה.

2. ספר חזו"א מב:כז

יש לשייבני דאם כניא כפר, אי סגי בהקדישו נפק, או נתיק בהקדישו כניא, או דלמא אס כפר נסכו על כמנחה א"ל לכניא אחרים, אבל כל שלא נסכו לא יביאנו.

• ספר איזהו מקומן

ואם הביא כשר - החזו"א (מב. כז.) נסתפק בכל אלו דקתני "אם הביא כשר" האם הכוונה כבר משהקדישן בפה, או דלכל הפחות משעה שהקדישן בכלי, או שמא רק אם כבר נסכו ע"ג המזבח אין צריך להביא אחרים.

3. ספר אור הישר

שם ולא מבושל ואם הביא פסול, והנה בזה נחלקו הראשונים ז"ל דהתוס' בשם רש"י כתבו בב"ב צ"ז סע"א דפסול דמבושל הוא משום דאישתני לגריעותא, ולדברי הרא"ש שם אפילו באישתני למעליותא אלא משום דנשתנה מברייתו כו' ע"ש.

וברש"ש ראיתי שכי לפרש דמשלישה
ומאמצעה היינו דאמצעה הוא פירוש
על משלישה כלומר לאיזה שלישי נתכוונו היינו
לשליש האמצעי, ומיהו אינו משים הצרוא
צאמצע השליש ומשום דנחמת כל השליש
האמצעי ראוי לנסכים, אלא משים הצרוא תחת
שני השלישים העליונים, ומשם מושך היין עד
שמגיע יין של שלישי העליון ואז כבר זרק
הגיר כו' עכ"ד יעווי"ש, (פי' דמתחילת
שליש האמצעי מלמטה למעלה עד תחילת שלישי
העליון ראוי הוא לנסכים), ולפי"ז א"ש דלא
נקט תנא דמתני' "מאמצע הצדית".

דף פ"ז במשנה אלא מביא משלישה
ומאמצעה. נ"צ הרע"צ
פי' דהיינו משים צרוא צאמצע הצדית, ולפי"ז
נ"ל דמשלישה הכוונה לשליש האמצעי,
ומאמצעה הכוונה צאמצע השליש האמצעי וכן
עי' תויו"ט, וכן פי' צ"תפארת ישראל" דהכוונה
מאמצע הצדית, וקשה לי לפי"ז אמאי לא נקט
התנא הלשון צקצרה "מאמצע הצדית".

5. רש"ש על מנחות דף פז/א

שם שנאמר תמימים כו'. פשוט שזה אינו מדברי ריב"י אלא מסתמא דמתניתין והוא טעם כולל לכל הפסולים שנשנו בפירקין ודלא כדמשמע קצת מפרש"י. וכ"מ להדיא מפ"י הרמב"ם (והרע"ב) ובחבורו רפ"ו מהל' אמ"ז וע"ש בכ"מ:

6. תורה תמימה במדבר פרשת פינחס פרק כח

(לא) תמימים יהיו לכם ונסכיהם - מקיש נסכים לבהמה, מה בהמה נפסלת במומין בחסר ויתר, אף נסכים נפסלין במומין בחסר ויתר (נז) [ספרי]:

נז) עיין במשנה מנחות פ"ו ב', אין מביאים יין לנסכים לא מתוק ולא מעושן [שנתעשנו הענבים כדי שיתמתקו] ולא מבושל ואם הביא פסול וכו', ר' יוסי ב"ר יהודה אומר, יין שיש בו קמחין פסול שנאמר תמימים יהיו לכם ומנחתם תמימים יהיו לכם ונסכיהם, ע"כ, ופירש"י ואם היו בו קמחין הוא כבעל מום, עכ"ל, והנה זה פשוט דלא קי"ל כר"י בר"י נגד חכמים, אבל זה צ"ע, כי כנראה מדברי רש"י הפסוק המובא הוא מדברי ר' יוסי ולא מדברי חכמים, וזה תימא, דלמה אין חכמים מביאים מקור לדבריהם לפסול מעושן ומבושל ויתר הפסולים דחשיב שם, וזולת זה הנה פסוק כזה שמביא במשנה לא נמצא כלל, ואף אינו מבואר לאיזה צורך מביא גם פסוק תמימים יהיו לכם ומנחתם אחרי דאירי בנסכים. ולכן נראה פשוט, דיש במשנה זו ערבוב דברים, והך שנאמר תמימים יהיו וכו' צריך להיות מסודר אחר דברי חכמים, וכונת ראייתם ע"פ הדרשה שלפנינו מספרי דמקשינן נסכים לבהמה, מה בהמה נפסלת במומין כמו דדרשינן בעלמא תמים בלא מום, אף נסכים דכתיב בהו ג"כ המלה תמימים פוסל בהו מומים, והפסוק שמביא שנאמר תמימים יהיו לכם ומנחתם רומז לב' הפסוקים המחוברים בפרשה הסמוכה. ואמנם יותר נכון להשמיט במשנה כל המלות תמימים יהיו לכם ומנחתם ולגרוס רק תמימים יהיו לכם ונסכיהם, ואז היה עולה הכל יפה [וברבות הימים ראיתי כי בנוסחא ש"ס כת"י באמת חסרים אלו המלות שהגהנו, והודיתי לה' על ישרת ההשערה]. [מה שראה הכתוב להורות ענין תמימות היין בנסכים בענין עצרת ולא בחג אחר י"ל פשוט משום דמעצרת מתחיל זמן קלקול היינות כמ"ש במשנה ב"ב צ"ח א', ולכן רמז הכתוב בעצרת שישגיחו על שלמותם:

7. רש"י מסכת מנחות דף פז עמוד א

גמ'. כרוך ותני - אין מביאין הליסטיון לפי שאין מביאין לא מתוק וכו' ואם הביא פסול.

• אולם עיין ברש"י כת"י

8. שפת אמת על מנחות דף פז/א

בגמ' אמר רבינא כרוך ותני. לפירש"י קשה הפסק הבבא דיין ישן בינתיים. ויותר נראה לפרש כרוך ותני דמעושן ומבושל הוא פירוש על מתוק שנתמתק ע"י עישון ובישול. אבל מתוק בפ"ע דהיינו אליסטיון כשר. ואפשר כן היא ג"כ כוונת התוס' בזה:

9. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רעב סעיף ד

מקדשין (י) על יין לבן, והרמב"ן פוסלו לקידוש אפי' בדיעבד, (יא) אבל מבדילין עליו, ומנהג העולם (יב) כסברא ראשונה.

10. משנה ברורה סימן רעב

(י) על יין לבן וכו' - ולכו"ע מצוה לכתחלה [טז] לחזר אחר יין אדום אלא דאם אין לו אדום [יז] או שאינו משובח ס"ל לדעה זו דמותר לכתחלה לקדש על לבן: (יא) אבל מבדילין עליו - אם [יח] הוא חמר מדינה שם שהכל שותין אותו והטעם דלא גרע משכר דקי"ל לקמן בסימן רצ"ו ס"ב דמבדילין עליו אם הוא חמר מדינה [יט] וה"ה דטעם זה מותר לקדש עליו בשחרית לכו"ע לפי מה שכתבו האחרונים לקמן בס"ט דבשחרית נוהגין להקל לקדש על כל משקה שהוא חמר מדינה: (יב) כסברא ראשונה - ובא"ר משמע דביין שהוא לבן יותר מדאי נכון לחוש לדעת הרמב"ן שלא לקדש עליו אלא בשעת הדחק [כ] שאין לו אדום:

11. ספר יד בנימין

והנה צענין יין לכן אי כשר לנסכים ולקידוש
ע"י צנ"צ דף ז"ז ע"ב דמיייתי מהצרייחא
יין צורק לא יביא ואם הביא כשר, פירש"ס
צורק יין לכן ורע הוא, ושם בסוף הסוגיא
מיבעיא ל"י לרצ כהנא תמוהי רצב משרשיא
מרבא חמר חוריין מהו, אמר ל"י אל תרא
יין כי יתאדס, כלומר דאינו קרוי יין אלא
אדוס, וכי הרש"ס דחמר חוריין היינו צורק
דלעיל דקתני צנרייחא לא יביא ואם הביא כשר
וצרייחא לא שמיע ל"י, אבל התוס' בשם ר"י
כתבו דשפיר שמיע ל"י לצרייחא אלא שחוריין
גרוע מצורק דחוריין לכן יותר מדאי כו'.
ולענין הלכה דעת רוב הראשונים דיין לכן
כשר לקידוש ולנסכים, אבל הרמב"ן בסוגיא
דצ"ב שם פוסלו אף דיעבד והובא בשו"ע
או"ח סי' רע"ב סעי' ד', וטעמו דכיון דלפ"י
מהפסוק דיין לא מיקרי אלא אדוס א"כ לא
שייך לחלק בין לכתחילה לדיעבד דממ"ע אי
לא צעי קרא דכתיב א"כ הרי אף לכתחילה
כשר ואי צעי קרא דכתיב אף דיעבד פסול,
ואמנם לדעת הראשונים דמכשיריין יין לכן
ג"ל דס"ל דגם יין לכן מיקרי שם יין רק
שיקר חשיבות היין הוא יין אדוס.

12. שו"ת תשב"ץ חלק א סימן נז

...ואם מפני מראהו לפי שהוא לבן ואמר'י בפ' המוכר את הפירות (צ"ז ע"ב) דחמר חירויאן לאו חמרא הוא דכתיב אל תרא יין
כי יתאדם וכ' הרמב"ן ז"ל דאפי' בדיעבד לא יצא ידי קידוש ולדידי קשיא לי הך סברא דמרן ז"ל מדתנן בפ' כל קרבנות
הצבור (פ"ו ע"ב) אין מביאין יין ישן דברי רבי ואמר'י בגמ' (פ"ז ע"א) מ"ט אמר חזקי' דאמר קרא לכבש יין מה כבש בן שנתו
אף יין בן שנתו אי מה כבש בן ב' שנים פסול אף יין בן ב' שנים פסול וכי תימא הכי נמי והתניא יין בן ב' שני' לא יביא ואם
הביא כשר מאן שמעת ל"י דאמר לא יביא רבי וקאמר ואם הביא כשר אלא אמר רבא היינו טעמא דכתיב אל תרא יין כי יתאדם
כלומר דבעינן יין בשעת אדמימותו ואם עברה שנתו אין בו כל אדמימותו ומינה לחמר חירויאן דמוכח לה רבה גופיה מהאי קרא
לאו למפסלי' בדיעבד אתא אלא לכתחלה ואע"ג דלא אשכחן בקידוש לא יביא ואם הביא כשר הדבר מוכרח כאן אי מוקמי' לה
להאי דחמר חירויאן בקידוש דלא מפסקי' קרא בסכינא חריפא דכיון דמחד קרא ילפינן יין ישן וחירויאן פסולן שוה וכ"ש הוא
שאם לנסוך מוקמי' לי' לכתחלה דוקא כ"ש לקידוש...

כשם שהדיבור יפה לבשמים

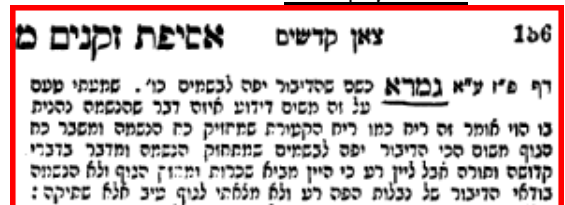
13. תוספות מסכת מנחות דף פז עמוד א

כשם שהדיבור יפה לבשמים כו' - בפרק קמא דכריתות (דף ו:) קאמר רבי יוחנן איפכא גבי קטורת דתני' כשהוא שוחק אומר היטב הדק וקאמר מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר כשם שהדיבור רע ליין כך דיבור יפה לבשמים משום דכי קאמר רבי יוחנן בנסכים קאמר להו כי היכי דקים לן בקטורת שהדיבור יפה לבשמים כך הדיבור רע ליין וכי קאי בקטורת קאמר להו כי היכי דקים לן בנסכים שהדיבור רע ליין כך הדיבור יפה לבשמים.

14. ערוך לנר מסכת כריתות דף ו עמוד ב

בגמרא כן הדבור יפה לבשמים. בפירושו היקש זה דייין לבשמים להיות הפכו י"ל דהנה טבע היין מתנגד לטבע הקטרת דייין מעורר הדבור כדכתיב וחכך כייין הטוב וגו' דבב שפתי ישינים וכן כתיב ותירוש ינובב בתולות ובקטרת אמרינן בערכין (טז א) אמר הקב"ה יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי ופי' רש"י דקטרת נעשה בחשאי כדכתיב וכל אדם לא יהי' באוהל מועד ע"ש ולכן אמרינן כשם שהדבור רע ליין מפני שטבעו הדבור וכדי שלא לעורר יותר מדי כן הדבור יפה לבשמים שישאר אח"כ על טבעו להיות בחשאי ושיהי' הכל בדרך השוה לכן טוב הדבור למעורר שתיקה כמו שמטעם זה יפה שתיקה למעורר הדבור:

15. ספר צאן קדשים

16. דף על הדף מנחות דף פז עמוד א

בגמ' דיבור רע ליין וכו'. יש לרמז בזה, דהנה יין רומז לחכמה, כמו שכתוב בגמרא יומא (דף ע"ו ע"ב) חמרא וריחני פקחין. וגם איתא: נכנס יין יצא סוד. והרי סיג לחכמה שתיקה, ולכן הדיבור רע ליין ודו"ק. (וללוי אמר)

17. שפת אמת ספר שמות - לפורים - שנת [תרמ"ח]

בענין קביעות הימים למשתה. נראה כי בימים הללו יש תיקון לבחי' הגופים. דאיתא רחל תפסה פלך שתיקה. וכן בנימין ישפה ואינו מגיד. וכן אין אסתר מגדת ע"ש במדרש. ואיתא לא מצאתי לגוף טוב משתיקה. שזאת הוא תיקון הגוף ע"י השתיקה. ורמז לזה יין דאיתא כשם שקול ודיבור יפה לבשמים כן קשה ליין ע"ש במנחות במשנה שהי' הגיזבר מושך היין בשתיקה. דאיתא חמרי וריחני פקחין. ונראה שהם ב' מיני חכמות. חכמה שבראש בחי' הנשמה והוא בחי' הריח כדאיתא איזהו דבר שהנשמה נהנית ולא הגוף זה הריח. והוא בבחי' הקול והדיבור בתורה ותפלה שהוא המשכת כח הנשמה. ויש חכמה הבאה ע"י תיקון הגוף והיין מפקח הגוף כדאיתא בפ' ותירוש ינובב בתולות והוא בכח השתיקה כי תיקון הגוף ע"י הצמצום לעצור במילין שלא להגביר כח הגוף על הנשמה. ואז זוכה לחכמה ונעשה כלי אל הנשמה. והנה מרדכי הי' ב' הכוחות שנקרא איש יהודי וימיני. יהודה בחי' הודיה מלאה שתפסה פלך הודי' וכל שמע ה' קול יהודה. ולכן נק' מרדכי ע"ש בשמים ראש כדאיתא במדרש. והי' ג"כ בן ימיני. ולכן הי' התיקון בחי' נזכרים ונעשים שהוא בחי' הנשמה והגוף. לכן אחז"ל כי הדר קבלוה בימי אשורוש. כי מסתמא זה שהי' צריכין לכפות עליהם ההר כגיגית. הי' על חלק הגוף. כי נשמתן של ישראל קבועין לעולם בתורה. וכאן שנתקן בחי' הגוף קבלוה בחלק הגוף ג"כ ברצון טוב. ומש"ל בענין בשמים ויין מצינו דקול יפה לבשמים ומ"מ בפנים הי' הקטורת בחשאי כדאיתא בגמ' קטורת בחשאי מכפר על לשון הרע. ויין דקול רע ליין מ"מ בפנים הי' השירה על היין בשעת הנסכים. והוא כענין דאיתא יין בשתיקה ועתיד לארמא קלא לבסוף כשמפקח הלב. וע"י בחי' גוף טוב דשתיקה מתדבק בו הארת הנשמה. ובבחי' העסק בתורה ותפלה בעריכות שפתים וקול רם מתעלה אח"כ הנשמה בשורש העליון והוא בחשאי לכן הקטורת לפנים ולפני ולפנים:

18. ספר בניהו בן יהודע על מנחות דף פז/א

כשם שהדיבור יפה לבשמים כך דבור רע ליין. נ"ל בס"ד הטעם שהדיבור פועל ביין כדי שהאדם יקח מוסר מזה לענין הדבור, והוא מ"ש הגאון חיד"א ז"ל בחומת אנך פרשת מטות וז"ל שמעתי דלא יפלא האדם איך מדבר בעולם הזה השפל למטה ועושה דבור רוע למעלה, הלא תראה היין שהוא במרתף והוא מונח בחבית סתומה בעת שדורכים הענבים אף שהוא רחוק מאד היין שבחבית מתנועע והוא פלא, ומזה נקח ראייה על הדבור שהוא פועל למעלה עכ"ל. על כן עשה השי"ת טבע ביין שפועל בו הדיבור כדי שירגיש האדם ללמוד על פעולת הדיבור מטבע היין. אך הפועל שפועל הדבור ביין לרוע ולא למוטב, לרמז בזה עוד שאם ישתכר ביין יהיה רע לו בחלק הדיבור, דהיינו שיוציא מפיו דברים שיהיה לו רעה בהם. ומה שעשה השי"ת בשמן להפך שהדבור יפה לשמן מפני שטבע השמן הוא הפך היין. דהשונה יין ואינו רוצה שישתכר בו יאכל אחריו שמן מפני שהוא מעכב ההבל של היין לבלתי יעלה לראשו וישכרנו, גם עוד סגולה אחרת יש לבטל כח שכרות היין למושח מצחו בשמן, וכזה פירשו במפרשים [תהלים ק"ד ט"ו] ויין ישמח לבב אנוש, ואם תרצה שלא תשתכר בו אז

תעשה להצהיל פנים משמן, ולכן עשה השי"ת בשמן הפך היין שזה הדיבור רע לו וזה יפה לו, להורות כי השמן הוא נגדי ליין, וכדי להנצל מרעת היין ישתמש בשמן:

19. ספר בנייה בן יהוידע על ברכות דף מח/ב

שם נשים דברניות הן. צריך להקשות מילת הן נראה לשון יתר, ונראה לי בס"ד דידוע הנשים שרשם במלכות ששם בחינת דבור, בסוד מה שכתוב [שמות ד' י'] לא איש דברים אנכי, ולכן אמר דברניות הן רצונו לומר מצד שרשן ולא בשאט הנפש הם מדברים הרבה, ונראה לי בס"ד לכך הבשמים ראוי לנשים וגנאי לאנשים להתבשם, כי הקול יפה לבשמים שהדבור יפה להם, אך היין הדבור קשה לו ניתן לאנשים וגנאי לנשים:

20. ספר איזהו מקומן

א"לים ממוזאב - יתכן דלכך נקט הכתוב בשירת הים לשון "אילי מראב יאחזמו רעד" (שמות טו. טו.), ועי"ש באבן עזרא.

21. מהרש"א על מנחות דף פז/א

ואמר מאי אמרי כו' אתה תקום תרחם ציון כי בא גו'. בכל יום ולילה אומרים כן כמ"ש היום אם בקולי תשמעו **דבכל יום עת הוא ובא מועד של הגאולה** וכן מה שאומרים **בונה ירושלים ה' גו' שהוא לשון הוה דכל עת ושעה הוא זמן הגאולה.**

22. ספר מנחת חינוך - מצוה קלו - אות א

...**דשבעה מדות היו במקדש**, כמו שחשב במשנה שם פ"ז ע"ב, הן וחצי הן ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג וחצי לוג ורביעית הלוג, ומדה יותר או פחות מאלו לא היה, אבל ודאי מכל מדה היו הרבה כלים, והיו הרבה לוגין וחציים ורביעיות וכן חצאי ההין הרבה וכדומה, **דאין סברא שימתינו כהנים זה על זה בעבודה**, ובודאי מכל מדה היו הרבה כלים אך במדות הללו שהיא הלכה למשה מסיני, ולא היו פחות מרביעית או שלישית הלוג וכדומה, אבל לכל מדה היו הרבה כלים במדה זו, וזה פשוט ולא ניתן לכתוב לרוב פשיטותו.

23. ספר מקדש דוד - קדשים - סימן ג

עוד יש לתרץ קושית הקרן אורה איך התנור מקדש הא אין כ"ש מקדשין כשיש בהם פחות מכשיעור דבעינן מלאים וכן מדפוסים דהנה למ"ד מדת יבש נתקדשה ג"כ יש להקשות דאמרינן בפ' ב' מדות (פ"ז ע"ב) דלא היה מודד לא בשל ג' לפר ולא בשל ב' לאיל אלא מודד עשרונות הא אין כ"ש מקדשין פחות מכשיעור וכן בלחם הפנים דאמרינן (צ"ה ע"ב) למ"ד מדת יבש נתקדשה דמתקדשים לחם הפנים ע"י העשרון אע"ג דאין כ"ש מקדשין פחות מכשיעור וכן במידת הלח למ"ד מנחות (פ"ח.) מנחה של ס' עשרון צריכה ס' לוג והוא מודד בלוג דבלוג היה מודד לכל המנחות ומידת הלח מקדשתן וצ"ל דזה דכ"ש אין מקדשין אם יש בהם פחות מכשיעור הוא דוקא אם יש שם פחות מכשיעור של כל קרבן כגון חצי עשרון דאינו ראוי לשום קרבן אבל עשרון שלם או לוג שלם דהוי שיעור שלם בשאר מנחה אע"ג דבאותה מנחה הוא פחות מכשיעור מתקדש ...

24. ספר איזהו מקומן

חצי עשרון מזה היה משמש שבו היה מודד חביתי כהן גדול - דעת הרמב"ם (מעשה"ק יג. ד.) דבחביתין היה עושה כל הי"ב חלות בבוקר ומחלקן לחצאין ומקריב חציה של כל חלה בבוקר וחציה בין הערבים, ותמה עליו המשל"מ ממשנה דהכא דא"כ אמאי הוצרכו לאותו חצי עשרון - עי' בזה בדברינו לעיל ז: בגמ' ד"ה חביתי כהן גדול (אות ג').

25. משך חכמה על במדבר פרק כט פסוק טו

ועשרון עשרון לכבש האחד - נקוד וא"ו דועשרון קמא, ודריש הגמ' פרק שתי מדות דף פ"ז שלא ימודד בשל שלש לפר ושל שנים לאיל וצ"ע דלמה נקטיה קרא גבי חג הסוכות ולא נקטיה לעיל בר"ח ועצרת ופסח. והנראה לענ"ד, דאמר הגמ' בפרק המנחות והנסכים (דף קג:): שמנחת פרים יכולה להבלל זה בזה וא"כ כאן שהכבשים המה ארבע עשרה, ואיכא כאן

איפה, קמ"ל דאינו מודד באיפה, רק שצריך למדוד מדתן עשרון עשרון בפני עצמו. וביחזקאל (מה, יא) נקט במדות היבש איפה. ועיין מנחות מ"ה ובתוס' שם (ד"ה וכי). והגם כי של פרים ואילים שוה בלילתן ויכולין להבלל זה בזה, לא תמצא בשאר מועדים שני פרים ושני אילים, וא"כ ליכא כאן עשרה עשרונות שיכולין להבלל זה בזה רק בחג הסוכות, קמ"ל דאין מודדין באיפה רק בעשרונות, אע"ג דאיכא טרחה מרובה.

26. ספר איזהו מקומן

מחוק שבו היה מודד לחביתי כהן גדול:

הטעם שלחביתין מודד העישרון בכלי מחוק:

רש"י ותוס' מפרשים לפי שאם היה גדוש היה מתפור על גבי הקרקע.

והמיוחס לרשב"א ביאר לפי שצריך לחצות

חצאין שוין ממש כדכתיב 'מחציתה בבוקר' וגו', ואם יהא העישרון גדוש אי אפשר שלא ירבה בו לפעמים או ימעט וימצא שאין שני החצאין שוין, עי"ש. וע"ע מש"כ בהגהות ראמ"ה על תוס' לעיל סוף ע"א.

27. ספר יד בנימין

תוס' ד"ה שמי מדות כו' סימה גדול וכו'. נ"ב עי' "חק נתן".

דף פ"ז ע"ב בגמ' חביתי כ"ג צמה מחלקן חלות צד או כלי וכו'.

כבר הצאנו לעיל צפ' החלטה (דף נ' ע"ב) מחלוקת הרמב"ם והראב"ד ז"ל צענין חילוק החלות של חביתי כ"ג, דעת הר"מ שאחר שהי' מחלק העשרון סולת לשתי חצאי עשרון הי' עושה צוקר מכל חצי עשרון שש חלות (כי הי' מחלק הסולת לשה חלקים והי' נותן בכל חלק רביעית הלוג שמו), ונמצא שמים עשרה חלות, ואח"כ חולק כל חלה וחלה לשנים באומד ומקריב מהן י"ב חצאין צוקר וי"ב חצאין השניים צין הערביים/ו"ש הכתוב מחציתה צוקר ומחציתה צערב (היינו שחולק את הי"ב חלות לחצאין), ולדידיה הא דאמר בגמ' כאן צמה מחלק היינו צמה מחלק את החלות כל אחד לשנים.

אבל דעת הראב"ד ז"ל דאין סגרא שיחלק את החלות באומד והתורה אמרה מחציתה צוקר ומחציתה צערב שלא יוסיף ולא יגרע, אלא צוקר הי' מקריב ששה חלות שלימות מן הסולת של חצי העשרון האחד וכן לערב ולא הי' מחלק החלות כלל, ולדידי' מה שאמר בגמ' צמה מחלקן קאי על מה שהי' מחלק את הסולת של חצי העשרון קודם הלישה כדי לאפות מהן הששה חלות צוקר וכן לערב, כן כ' ב"ליקוטי הלכות". (ויעו' מה שהצאנו לעיל שם צדעת הר"מ והראב"ד, וע"ע ב"חשק שלמה").

שם בגמ', מדר"מ מחוק לרצנן נמי מחוק. פי' שהעשרון האחד שהי' לרצנן שמשמש גם לחביתין נמי מחוק הי', וא"כ נימא איפכא מדהי' משמש העשרון גם לשאר מנחות והרי בשאר מנחות שמעי' מר"מ שהי' גדוש, הא לימא שהרי צעמס אין חילוק צהשעור צין מדת מחוק למדת גדוש וכמו שפירש"י לעיל עמו' א' וא"כ מסתבר שצריך מחוק צשציל החביתין כדי שלא יתפור ע"ג קרקע וכדפירש"י.

שם בגמ', שלתן מהו שיקדש קמליס בגודש שלו כו' א"ל אינו מקדש ליקרב אבל מקדש ליפסל. עי' ברש"י צ' פירושים לפי' ראשון מקדש ליפסל הכוונה דמועיל ליפסל צלינה, ואינו מקדש ליקרב היינו שהאי קומץ עדיין לא נתקדש וצריך לקדשו בכלי אחר קודם הקטרה, אבל לפי' שני שברש"י מקדש ליפסל היינו שלהאי קומץ שוב אין לו כבר תקנה שנפסל ע"י שהייתן על השלתן ועשאן שלא כמנחות, והטעם דאין לו תקנה י"ל כמש"כ כמה אחרונים ז"ל משום דכשהניח הקומץ על השלתן הו"ל כמו קמץ צימין ונתנו לשמאל דקי"ל לעיל כ"ז ע"ב דהוה כנשפך על הרצפה ופסול, אבל הלשון קדש ליפסל משמע דנפסל משום עלם הקידוש שעשאן שלא כדון, ודיותר קשה לפי' ראשון דיש לו תקנה ע"י שיקדשו בכלי שרת האין מועיל חזרה הא הו"ל כנשפך על הרצפה וכבר העיר צכ"ז צ"קין אורה" צסוגיין וכן צחזו"א סי' כ"ד ס"ק א', יעו"ש שכתבו די"ל דוקא צנתנו צשמאל או צכלי חול הי' כנשפך על הרצפה אבל על השלתן כלי

עשר נקודות בתורה

1. ספר אור הישר

שם ור"מ נקודי לא דריש, ולכאורה יל"ד טובא
הרי לא לחנם נקוד הוא בתורה, ואיך החליט
ר"מ שלא לדורשו כלל, ומ"ש מר"ע שדרש על כ"ב
קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות כדלעיל כ"ט ע"ב,
וי"ל דהתם כתב הקב"ה אותן הכתרים בתורתו
כדאמרינן לעיל שם, ובע"כ מוכרחות לדורשן דאל"ה
למה כתבינהו, משא"כ אלו עשר נקודות המפורזות
בכל התורה והוי"ו דועשרון ביניהם כדחשיב במס'

סופרים פ"ו, דרק עזרא כתבינהו והוא בעצמו היה
ג"כ מסופק בדרכת הניקוד, כמבואר באבות דר"נ פ"ד
אמר עזרא אם יבא אליהו ויאמר לי מפני מה כתבת
כך אומר אני לו כבר נקדתי עליהן ואם אומר לי
יפה כתבת אעביר נקודה מעליהן ע"ש, ובפסקי

2. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לז

עשר נקודות בתורה אלו הן. ישפוט ה' ביני וביניך (בראשית ט"ז ה') נקוד על י' שבבי"נך מלמד שלא אמרה לו אלא על הגר. ויש אומרים על המטילין מריבה ביני וביניך. [כיוצא בו] ויאמרו אליו איה שרה (שם י"ח ט') נקוד על אי"ו [שבאליו מלמד] שידועין בה ומבקרין אחריה. [כיוצא בו ולא ידע] בשכבה ובקו"מה (שם י"ט ל"ג) נקוד על וי"ו שבקומה הראשון מלמד שלא הרגיש אלא בעמידתה של צעירה. כיוצא בו וירץ עשו לקראתו ויחבקוהו ויפול על צואריו וישק"הו (שם ל"ג ד') כולו נקוד מלמד שלא נשקו באמת. רבי שמעון בן אלעזר אומר נשיקה זו של אמת וכולן אינן לאמת. כיוצא בו וילכו אחיו לרעות א"ת צאן אביהם בשכם (שם ל"ז י"ב) נקוד על א"ת מלמד שלא לרעות הצאן הלכו אלא לאכול ולשתות ולהתפתות. כיוצא בו כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהר"ן (במדבר ג' ל"ט) נקוד על אהר"ן למה מלמד שלא היה אהרן מן המנין. כיוצא בו או בדרך רחוקה (שם ט' י') נקוד על ה' שברחוקה מלמד שלא היתה דרך רחוקה אלא מן אסקופת עזרה ולחוף. כיוצא בו ונשים עד נופח אש"ר עד מידבא (שם כ"א ל') נקוד על רי"ש שבאשר למה מלמד שהחריבו האומות ולא החריבו המדינות. [כיוצא בו] **ועשרון עשרו"ן (שם כ"ט ט"ו) של יום טוב הראשון של חג הסוכות נקוד עשרו"ן בוי"ו למה מלמד שלא יהא שם אלא עשרון אחד.** כיוצא בו הנסטרות לה' אלקינו והנגלות לנ"ו ולבני"נו (דברים כ"ט כ"ח). נקוד על לנ"ו ולבני"נו ועל ע' שבעד למה **אלא כך אמר עזרא אם יבא אליהו ויאמר לי מפני מה כתבת כך אומר אני לו כבר נקדתי עליהן ואם אומר לי יפה כתבת אעביר נקודה מעליהן:**

3. שו"ע יורה דעה - סימן ערה

(1) ... הגהה - **ויש עוד דברים שנהגו בהן הסופרים כמו שהעתיקו איש מפי איש,** כמו באותיות גדולות וקטנות והנקודות והמשוכות...

4. ספר טורי זהב על יו"ד - סימן רעד

עוד נ"ל בספר תורה שאין לה נקודות הראויות להיות על איזה מקומות כגון על [אליו] איה שרה או בשאר מקומות שאין לפסול מלקרות בהיא ס"ת אע"פ שעדיין לא נתקנה דהא על כל פנים כתבה כנתינתה מסיני שהנקודות שאמרו חכמים הם מתקנת עזרא כמ"ש (התוס' בזבחים פרק ר' ישמעאל) (בפסקי התוס' מנחות פ' כל קרבנות ציבור) וז"ל כשכתב עזרא התורה עשה נקודות ואמר אם יאמר משה למה נקדת יאמר הלא לא מחקתי עכ"ל ("):

5. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן קיז

והנה הט"ז הביא סוף סק"ז מפסקי תוס' מנחות סימן רל"א כשכתב עזרא התורה עשה הנקודות אמר אם יאמר משה למה נקדת יאמר הלא לא מחקתי, ולכאורה לא מובן אם הוא כשר לעשות נקודות בס"ת למה חושש שישאל לו משה למה עשה הנקודות ואם אסור לעשות הנקודות שלא נקדו משה מפי הגבורה איזה תירוץ הוא מה שיאמר הלא לא מחקתי. **ומוכרחין לומר שעזרא היה שאני דסובר כר' יוסי סנהדרין דף כ"א שראוי היה עזרא שתנתן תורה על ידו לישראל אלמלא קדמו משה ועל ידו נשתנה הכתב, לכן היה ראוי שיתן לו רשות לכתוב דברים שאינם אותיות שאין בהו הוספה לאותיות התורה שליכא בל תוסיף** ולא משום אלה המצות שאין ראוי לחדש דבר שהם אסמכתא לדרוש הדברים שדרשינן מהנקודות שהיו לו לדרשות אלו בקבלה לתקן שניקדו על האותיות לסמך שמצא שהוא טוב שיהיה לזה רמז בהתורה ומדויק מש"כ הט"ז שהנקודות שאמרו חכמים הם מתקנת עזרא, לכן אמר אם יאמר משה למה נקדת שלא היה רצון הקב"ה שיהיה סמך להם בתורה אלא שיהיו הלכה בע"פ ככל הלכות מסיני למשה שנאמר בע"פ שא"כ למה נקדת יאמר לו הלא לא מחקתי, היינו שהתנה בפירוש כתנאי שאם לא יאמר משה כלום הרי ניחא לו גם למשה משום שאף שלא נצטוה משה לנוקדם הוא שלא היה לו חובה לנוקדם אבל רשות היה לו, שלכן יתחשבו הנקודות מכתבת התורה שלעזרא היה טעם גדול לנוקדם, ואם יאמר משה שלא היה הרצון מהקב"ה לנקוד לא יתחשבו מכתבת התורה, וזהו כוונתו בהלא לא מחקתי היינו שהמיעוט שממעטין מצד הנקודות כדפרש"י במנחות דף פ"ז ד"ה מנקודו דכל נקודה למעוטי אתא, אינו מוחק בשביל זה מאותיות התורה, ונראה פשוט שאין כוונתו לתרץ עצמו שאינו גורע שזה הא רואה משה בעצמו ולא ישאלהו, אבל כוונתו שאין הנקודות רמז לומר שיתחשב כמחוק האותיות

שננקד עלייהו, היינו שיהיה אותיות הנכתבים רק למסורת הכתיבה ולא לקריאה שהיה אסור וגם אפשר פסול, משום שהוא שינוי מכפי שניתנה המקרא, כמו שאסור ופסול לעשות סימנים לסופי הפסוקים והנקודות דקמץ ופתח ותנועות הנגינה משום שעי"ז הוא רק כהמקרא, וכמו שאסור ופסול אם הוא כנגד המסורת כמו כן יש לפסול אם עושה סימן שיהיה כנגד המקרא, שלכן יאמר שאין זה סימן לכלום אלא רמז למה שהי"ל בקבלה שעזרא היה לו טעם שיהיו רמז בתורה ע"י הנקודות, אך אם יאמר משה שלא היה רצון הקב"ה שיהיו להם רמז לאלו הדברים לא יתחשבו הנקודות מכתבת התורה אלא רמז שמחוץ להספר, שזה מותר אף שנכתבו בהתורה כיון שהם במקום שאין הכרח להחשיב מכתבת התורה שהרי הם בין השיטין שאף שגם שם הוא לפעמים מקום כתיבה כשהחסירו איזה תיבה שתולין שם מ"מ לא יאמרו בודאי שהוא מכתבת התורה שלכן מועיל זה התנאי שהתנה עזרא.

6. דף על הדף מנחות דף פז עמוד ב

בגמ': ורבי מאיר נקודו לא דריש.

כתב בספר ברית הלוי השלם (ע' ת"כ): נ"ל לפרש בזה פירש"י בפרשת וישלח על הפסוק [בראשית ל"ב י"א] **קטנתי מכל החסדים כו'**, שמא משהבטחתי נתלכלכתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשיו. והיינו כמו שדרשו בברכות (דף ד' [ע"א]) למה נקוד על לולא וכו' מובטח אני בכך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים כו', שמא יגרום החטא. **וא"כ לפי"ז פחדו של יעקב שמא ימסר ביד עשיו תליא אם דרשינן לניקוד. וא"כ לר' מאיר דלא דריש נקודו, כדאיתא הכא, לא היה לו להתירא שמא יגרום החטא, דהרי זה ילפינן מנקוד.**

וזוהו שנאמר שם [ל"ב ח'] ויירא ויצר לו, פירש"י שמא יהרג ושמא יהרוג את האחרים, וכבר כ' המרומוז בזה שהיא יהרוג את ר' מאיר, וכמ"ד מאן אחרים ר"מ. כלמור דנירון קיסר רומי שהוא עשו נתגייר ויצא ממנו רבי מאיר. ולדברי הרי הוא כמין חומר, דמר' מאיר אין לו ליפחד, דהרי לא דריש נקודי. אבל ויירא - מפני מה ויצר - לו שמא יהרוג את האחרים. ובלעדו, נדרוש נקודי. ושפיר נדרוש "שמא יגרום החטא" מנקודי על לולא כו'. ומש"ה נמי אמר קטנתי מכל החסדים שמא יגרום החטא, דאולי יהרוג את עשיו. והוא ע"ד חידוד באגדות, עכ"ד ודפח"ח.